

VITKOVICS BÁLINT*

AZ ÚJ TERMÉKFELELŐSSÉGI IRÁNYELV KODIFIKÁCIÓS SZEMPONTJAI**

<https://doi.org/10.51783/ajt.2025.4.04>

A digitális technológia egyre nagyobb hatást gyakorol a mindennapjainkra, amelyek az eddigi jogszabályi környezetet is kihívás elé állítják, mivel több jogalkalmazási problémával találjuk szemben magunkat. Mindezekre tekintettel az utóbbi években valóságos kodifikációs dömpingről lehet beszélni, amely a digitális technológia jogrendszerünkbe történő integrálására irányul.

Jelen tanulmányunkban ennek egyik szegmensét, a termékfelelősségi szabályozást vetjük górcső alá: áttekintettük a jogintézmény kialakulásának főbb jellemzőit, az európai szabályozási modell főbb aspektusait, valamint azokat a jogelméleti kihívásokat, amelyek kikezdtek az utóbbi rezsim hatékonyságát, és elvezettek az új termékfelelősségi irányelv elfogadásához.

Az új szabályozás ismertetése során nem az elfogadott normaszöveg részletes elemzését tartottuk irányadónak, hanem azokat a főbb koncepcionális változásokat, amelyek döntően befolyásolták a jogalkotási folyamatot. Ennek érdekében a hangsúlyt a termékfelelősségi irányelv előkészítő anyagaira, illetve az azokat összegző javaslatra helyeztük – természetesen felhívtuk a figyelmet arra is, ha a javaslat és a tényleges normaszöveg között eltérés található.

1. BEVEZETÉS

Az Európai Bizottság (EB) az utóbbi években nagyszabású modernizációs célkitűzéseket fogalmazott meg, amelyek teljesítése érdekében szeretné elérni, hogy a csak digitális évtizednek („digital decade”) nevezett időszak végére az Európai Unió (EU) egyértelmű nyertese legyen a technológiai vívmányok alkalmazásának és fejlesztésének, ideértve a digitális átállást is.

Ennek a rendkívül koncepciózus vállalásnak a megvalósulása nagy hatással lehet a mindennapjainkra. Az is világosnak látszik, hogy ennek biztosítása a jelenlegi jog-

* Doktorandusz, ELTE ÁJK, 1053 Budapest, Egyetem tér 1–3.; bírósági titkár, OBH, 1122 Budapest, Tóth Lőrinc utca 6. E-mail: vitkovics.balint@gmail.com.

** A tanulmány a K 142232 számú szerződés keretében a Kulturális és Innovációs Minisztérium Nemzeti Kutatási Fejlesztési és Innovációs Alapból nyújtott támogatásával az európai adatgazdaság és adatvagyon szabályozási keretei című, K_22 „OTKA” számú pályázati program finanszírozásában valósult meg.

szabályi környezet jelentős felülvizsgálatával érhető el. A digitális kor kihívásainak való megfelelés érdekében már eddig is több uniós norma született,¹ valamint olyan átfogó stratégiát is alkotott az EB,² amely célja az egyes területeket érintő kihívások minél jobb megértése, és az azokra való leghatékonyabb válaszadás biztosítása. Az utóbbi évek kodifikációs dömpingjének egyik legismertebb példája valószínűleg a mesterséges intelligenciát (MI) érintő jogalkotási folyamat, amelynek lezárásaként fogadták el az AI Act néven ismert rendeletet.³

A fent említetteken túlmenően is vannak azonban olyan területek, amelyek a tudományos-technológiai fejlődés következtében jelentős változáson mentek, illetve mennek keresztül jelenleg is. Idesorolhatjuk többek között a gyártási folyamatok és az ezekhez szorosan kapcsolódó ellátási láncok átalakulását. Ezek a változások olyan szignifikánsak, hogy felvetették a termékfelelősségi szabályozás hatékony alkalmazhatóságának kérdését.

Az ennek keretében lezajlott szakmai diskurzus eredményeként 2022. szeptember 28-án tették közzé az új termékfelelősségi irányelvre vonatkozó Javaslatot,⁴ amelyet végül a hibás termékekért való felelősségről és a 85/374/EGK tanácsi irányelv hatályok kívül helyezéséről szóló (EU) 2024/2853 irányelvként⁵ fogadtak el – némi változtatást követően. A magyar jogalkotó az új irányelv átültetésére vonatkozó törvényjavaslatát 2025 szeptemberében előterjesztette.

Jelen tanulmányunkban megvizsgáltuk a termékfelelősség rezsim körében felmerült főbb jogi kérdéseket, illetve ismertettük az ezekre a kérdésekre adott válaszként elfogadott új termékfelelősségi irányelvet megalapozó kodifikációs szempontokat. E körben tehát nem a normaszövegre helyeztük a hangsúlyt, hanem azokra a jogkérdésekre, amelyek elindították és befolyásolták a jogalkotási eljárást.⁶

¹ Lásd az Európa félvezető-ökoszisztémájának megerősítését célzó intézkedési keret létrehozásáról és az (EU) 2021/694 rendelet módosításáról szóló (EU) 2021/694 rendelet (Chiprendelet), a digitális ágazat vonatkozásában a versengő és a tisztességes piacról az (EU) 2019/1937 és az (EU) 2020/1828 irányelv módosításáról szóló (EU) 2022/1925 rendelet (DMA rendelet), a digitális szolgáltatások egységes piacról szóló és a 200/31/EK irányelv módosításáról szóló (EU) 2022/2065 rendelet (DSA rendelet), a méltányos adathozzáférésre és- felhasználásra vonatkozó harmonizált szabályokról, valamint az (EU) 2017/2394 rendelet és az (EU) 2020/1828 irányelv módosításáról szóló (EU) 2023/2854 rendelet (Adatrendelet).

² Lásd Európai adatstratégia COM(2020) 66 final, Új európai iparstratégia COM(2020) 102 final, Kkv stratégia a fenntartható és digitális Európáért COM(2020) 103 final, az egységes piaci szabályok végrehajtásának és érvényesítésének javítására vonatkozó hosszú távú cselekvési terv SWD(2020) 54 final.

³ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2024/1689 rendelete (2024. június 13.) a mesterséges intelligenciára vonatkozó harmonizált szabályok megállapításáról, valamint a 300/2008/EK, a 167/2013/EU, a 168/2013/EU, az (EU) 2018/858, az (EU) 2018/1139 és az (EU) 2019/2144 rendelet, továbbá a 2014/90/EU, az (EU) 2016/797 és az (EU) 2020/1828 irányelv módosításáról.

⁴ Európai Bizottság: *Javaslat az Európai Parlament és a Tanács irányelve a hibás termékekért való felelősségről* COM(2022) 495 final (a továbbiakban: Javaslat).

⁵ Tanulmányunkban az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2024/2853 irányelve a hibás termékekért való felelősségről és a 85/374/EGK tanácsi irányelv hatályon kívül helyezéséről a továbbiakban új termékfelelősségi irányelvként kerül említésre.

⁶ Figyelemmel arra, hogy az elfogadott új termékfelelősségi irányelv több helyen is eltérő szövegezést, illetve különböző szövegpontosításokat tartalmaz, külön is felhívjuk tanulmányunkban a figyelmet

A digitális technológia térnyerése következtében jelentkező társadalmi és gazdasági változások kihívás elé állították a hagyományos termékfelelősségi szabályozás hatékony érvényesülését. Tanulmányunk azt vizsgálja, hogy az új termékfelelősségi irányelv milyen változásokat vezetett be, és ezek milyen jogalkotói célok – különösen gazdasági, alapjogi és technológiai megfontolások – mentén formálódtak. Kutatási kérdésünk arra irányult, hogy e jogalkotói célok miként alakították a jogalkalmazást, ezért különös hangsúlyt helyeztünk a teleologikus interpretációra. Tanulmányunk a régi és új termékfelelősségi szabályozás közötti koncepcionális eltérések feltárásával kívánja bővíteni a technológia jogi szabályozását érintő tudományos diskurzust.

2. A TERMÉKFELELŐSSÉG

Mint azt már említettük, a digitális technológia egyre erőteljesebb megjelenésének következtében az eddigi gyártási folyamatok jelentősen megváltoztak. A jog szempontjából ennek egyik következménye az 1985-ben kialakított termékfelelősségi rezsím alkalmazhatóságával összefüggésben felmerült kérdések. Olyan terméktípusok jelentek meg, amelyek felvetették azt a kérdést, hogy egyáltalán lehet-e rájuk termékként tekinteni. A termékek telepítése, üzembe helyezése, frissítése a hatékonysági és kényelmi funkciók mellett a gyártó ellenőrzése terjedelmét is érintették. Ez amiatt jelentős, mivel a termékfelelősség szigorú, objektív, az angol kifejezés szerint „strict liability” talaján áll, amely szűk körben teszi lehetővé a felelősség alóli kimentést. Erre is figyelemmel nem lényegtelen szempont, hogy a szabályozási rezsím mennyiben áll összhangban a mindennapok valóságával. A konkrét szabályozási kérdések ismertetése előtt indokoltnak tartjuk a termékfelelősség történetét röviden áttekinteni.

2. 1. A TERMÉKFELELŐSSÉG TÖRTÉNETE

A termékfelelősség jogintézménye a felelősségi jogunkban fiatalnak mondható, mivel a XX. század közepe táján intézményesült – bár kétségtelen, hogy jogtörténeti szempontból ennél is régebbre nyúlnak vissza gyökerei.⁷ Fejlődéstörténeti szempontból az angolszász jogterületek, különösen az Amerikai Egyesült Államok jelentős nagyon, de a kontinentális jogrendszerekben is fellelhetőek a termékfelelősségre jellemző jogi megoldások, azaz több országot és kontinenst érintő jogintézményről van szó.⁸

a javaslat és a tényleges normaszöveg közötti különbségre azzal, hogy alapvetően végig a szabályozási logika bemutatására törekszünk.

⁷ Lásd WEISS Emília: „A termelői felelősségről – a Legfelsőbb Bíróság két ítélete kapcsán” *Magyar Jog* 1987/12. 1027.; WEISS Emília: „A gyártó vállalat felelőssége” *Acta Facultatis Politico-iuridicae Universitatis Scientiarum Budapestinensis de Rolando Eötvös Nominatae* 1971. 50–51.

⁸ Lásd FÉZER Tamás: „Termékbiztonság, termékfelelősség, szolgáltatások nyújtásának különös követelményei” in SZIKORA Veronika (szerk.): *Magyar Fogyasztóvédelmi Magánjog – európai kitekin-téssel* (Debrecen: Fogyasztóvédők Magyarországi Egyesülete 2010) 226.

Az alábbiakban az amerikai és európai történetet tekintjük át, mivel alapvetően két eltérő fejlődési ívről van szó.

2. 1. 1. AMERIKAI ÚT

A tengerentúli termékfelelősség kialakulásában elsődlegesen a bírói gyakorlatnak és a jogtudósoknak volt meghatározó szerepük. Ennek az organikus jogfejlődésnek volt egyik fontos alapja a haszonelv („benefit theory”), amely értelmében a kártérítési jogban a felelősség csak azt terhelheti, aki saját elhatározásából idéz elő olyan helyzetet, amely során hasznot húzhat a potenciális károsult veszélyeztetéséből.⁹ Később ez az elv kiegészült a kockázatmegosztás elvével. E szerint a kártérítés jellegadó funkciója a károsult reparációja, azonban ennek érvényesülése igényérvényesítési akadályokba ütközik, mivel például a XX. század elején jelentkező gépjárművekkel kapcsolatos kártérítési ügyek károsultjai jelentős részben a társadalom alacsonyabb jövedelmi csoportjához tartoztak, akik nem rendelkeztek feltétlenül az eredményes igényérvényesítéshez szükséges forrásokkal. A kockázatmegosztás ezt a nehézséget kívánta a költségviselés szabályainak módosításával kezelni, azaz a károsult által viselt egyes költségeket áthárította a károkozóra, mivel egy vállalkozás adott esetben ezeket a többletköltségeket jobban be tudta építeni saját működési költségeibe.¹⁰

A termékfelelősség szigorú szabályainak kialakulásának kedvezett továbbá az a szakirodalmi álláspont, amely a vétkességi elvet az ösközösségre vezette vissza, és arra a végkövetkeztetésre jutott, hogy a modern világ jelentette kihívásokra ez már nem képes hatásos választ adni, mivel túl nagy már a civilizációs különbség.¹¹ Szintén a szigorú felelősség („strict liability”) melletti érv volt annak ösztönző hatása, mivel a vállalkozások versenyképességük megőrzése érdekében „ösztönözve” voltak a károk minimalizálásában. E körben pedig visszanyúlt az amerikai szakirodalom a már említett haszonelvhez: az viselje a káresemény költségeit, aki hasznot húzott a károkozó tevékenységből.¹²

A tömegtermelés térnyerése is fontos szegmens volt az amerikai termékfelelősség kialakulásában. Itt is alapvetően egyfajta kockázatmegosztási szemlélet jutott érvényre. A tömegtermelés során a gazdasági szereplők az egyedileg megtárgyalt szerződések helyett blankettaszerződéseket kezdtek alkalmazni, amelynek egyes feltételeit akként alakították ki, hogy az őket terhelő kockázatokat a szerződő fél kárára lehessen csökkenteni. A szakirodalmi álláspont szerint ez az aszimmetrikus jogviszony azonban olyan külső jogi beavatkozást igényelt, amely képes biztosítani a szerződő fél jogainak hatékony védelmét.¹³

⁹ George L. PRIEST: „The Invention of Enterprise Liability: A Critical History of the Intellectual Foundations of Modern Tort Law” *The Journal of Legal Studies* 1985/3. 466. <https://doi.org/10.1086/467783>.

¹⁰ Lásd PRIEST (9. lj.) 470–471.; Fleming JAMES JR.: „Some Reflection on the Bases of Strict Liability” *Louisiana Law Review* 1958. 296.

¹¹ PRIEST (9. lj.) 471.

¹² PRIEST (9. lj.) 478.; JAMES (10. lj.) 297.

¹³ PRIEST (9. lj.) 484–488.; 497.

Ezek az elméleti munkák tették lehetővé az amerikai jogásztársadalom számára olyan fogalmak megjelenését, mint a vétkességtől mentes felelősség („liability without fault”) vagy például az általunk is jól ismert termékhiba („product defect”).¹⁴ További jelentős lépés volt az 1956-ban megjelent *The Law of Torts* című monográfia,¹⁵ amelyet széles körben használtak a gyakorló jogászok. Ennek jelentősége, hogy itt már magától értetődő módon szerepelt a „strict liability”. Egy évvel később pedig már a termékfelelősség („product liability”) fogalma is széles körben volt ismert.¹⁶

Az amerikai jogi gondolkodásban tehát a haszonelv és a kockázatmegosztás vezetett el az objektív felelősségi alapon nyugvó termékfelelősség jogintézményéhez. A vállalkozásokkal szemben ugyanis egyfajta gondossági követelményként jelent meg az általuk gyártott termékek kockázatainak feltárása és azok lehetőség szerinti kizárása. Amennyiben ennek nem tettek eleget, kötelesek voltak a termék által okozott kárt megtéríteni.¹⁷ Ezeket a jogelméleti fejtegetéseket az amerikai bíróságok is átvették ítéleteik meghozatala során. Így születtek meg a *Mac Pherson v. Buick Motor Co.*, *Greenman v. Yuba Power Products Inc.*, illetve a *Henningsen v. Bloomfield Motors Inc.* döntések.¹⁸

Mindezek után csak idő kérdése volt, hogy mikor fog ezekre a fejleményekre a jogalkotó reagálni. Végül az American Law Institute által 1965-től kiadott *Restatement (Second) of Torts* kötetek¹⁹ hatására a tagállami jogrendszerekben megjelent az objektív felelősség a hibás vagy indokolatlanul veszélyes termékek által okozott károk vonatkozásában. 1976-ra az ötven tagállamból negyvenegy már alkalmazni rendelte a javasolt szabályozást.²⁰

2. 1. 2. EURÓPAI ÚT

Kontinensünkön is hosszabb múltra tekint vissza a termékfelelősségről való gondolkodás, amely jóval megelőzte az 1985-ben elfogadott irányelvet. Európa esetében érthető módon fragmentált jogfejlődésről lehet beszélni, mivel a tagállamok a saját útjukat járták.

Az első lépések között említhetjük Németországot, ahol az első világháború idején hozta meg a bíróság döntését a *Brunnensalzfall* ügyben, amelynek alapját a gyártó által előállított gyógyszerkészítmény okozta megbetegedés adta, mert – mint kiderült – a sóban üvegszilánkok voltak. A károsult közvetlenül a gyártóval szemben érvényesítette kárigényét, amelynek a német bíróság helyt adott.²¹

Németország mellett még az Egyesült Királyságot említhetjük, ahol már a két világháború között megállapíthatónak tartotta az angol bíróság a gyártó közvetlen

¹⁴ PRIEST (9. lj.) 499–500.

¹⁵ Fowler V. HARPER – Fleming JAMES Jr.: *The Law of Torts* (Boston: Little, Brown & Co. 1956).

¹⁶ PRIEST (9. lj.) 500–504.

¹⁷ Fleming JAMES Jr.: „Product Liability” *Texas Law Review* 1955/1. 46–47.; 50–51.; 66.

¹⁸ Lásd WEISS (7. lj.) 51.; PRIEST (9. lj.) 505.; 507.

¹⁹ American Law Institute: *Restatement of the Law, Second, Torts*, Vol. I–IV (St. Paul MN: American Law Institute Publishers 1965–1979).

²⁰ PRIEST (9. lj.) 505.; 518.

²¹ WEISS (7. lj.) 50–51.

felelősségét a *Donoghue v. Stevenson* ügyben, amelynek alapja a gyártó által palackozott limonádében talált állati tetem volt.²²

Mindazonáltal természetesen az európai termékfelelősség egyik meghatározó elemét az 1985-ös termékfelelősségi irányelv jelenti. Az uniós szabályozás mintegy tíz évet vett igénybe. Az irányelv elfogadása melletti fő érv gazdasági természetű volt: a szétaprózódott európai szabályozás olyan többletköltséget jelentett, amely az áruk szabad áramlására is hátrányos volt.²³ Érdekesség, hogy az irányelv elfogadását ellenzők is gazdasági természetű érveket hoztak fel: álláspontjuk szerint a szigorú felelősségi rendszer negatívan érintette volna az európai gazdaságot a növekvő költségek miatt.²⁴ A jogalkotás támogatói viszont ennél a lehetséges negatív kimenetellel ellentétben súlyosabbnak tartották az akkori szabályozási sokszínűségben már egyébként is jelen lévő versenytorzító hatást, valamint úgy vélték, hogy az akkori szabályozási rezsim hátrányosan érinti az áruk szabad mozgását.²⁵

A gazdasági megfontolások mellett azonban jelen voltak olyan fogyasztóvédelmi szempontok is, amelyekre *expressis verbis* hivatkozott a termékfelelősségi irányelv. Többek között ilyen volt a hatékony védelem biztosítása, a fogyasztók egészségének, testi épségének, javainak a védelme.²⁶ A fogyasztóvédelmi aspektus ilyen erős megjelenését amiatt is érdemes megemlíteni, mivel 1985-ben még nem képezték az egyes fogyasztói jogok az uniós jog részét, arra ugyanis egészen a maastrichti szerződés megkötéséig kellett várni, hogy azok a normaszöveg szintjén is megjelenjenek az uniós alapszerződésekben.²⁷ A fogyasztóvédelmi és az ahhoz szorosan kapcsolódó termékbiztonsági szempontok beépítését az Európát többször is megrázó termékekkel kapcsolatos botrányok is elősegítették. Itt elsődlegesen a fogyasztói bizalmat aláásó esetekre gondoltunk, különös tekintettel a *Contergan* ügyre.²⁸

Összefoglalóan megállapíthatjuk, hogy a termékfelelősség egy olyan Janus-arcú jogintézmény, amely a hatékony belső piac megteremtését, mint gazdasági érdeket szolgálta, ezt azonban olyan fogyasztóvédelmi kritériumok keretezték, amelyek a termékbiztonsági szabályozás szempontjából különös relevanciával bírtak, hiszen ezek a jogszabályok és szakmai előírások, szabványok határozzák meg alapvetően az egyes termékek főbb jellemzőit.

²² WEISS (7. lj.) 51.

²³ Lásd Martin UEFFING: „Directive 85/374 – European Victory or a Defective Product Itself?” *MaRBL Research Papers* 2013/4. 374–375., <https://doi.org/10.26481/marble.2013.v4.>; WEISS (7. lj.) 52–53.; WEISS Emilia: „A gyártó vállalat felelőssége a fogyasztó irányába” *Döntőbíráskodás* 1971/3. 87.; DARÁZS Lénárd: „Termékfelelősség a franchise rendszerekben” in KISFALUDI András (szerk.): *Liber Amicorum. Studia E. Weiss Dedicata. Ünnepi dolgozatok Weiss Emilia tiszteletére* (Budapest: ELTE Állam- és Jogtudományi Kar 2002) 46–47.

²⁴ UEFFING (23. lj.) 376.

²⁵ A régi termékfelelősségi irányelv (1) preambulumbekzdése is ezekre a gazdasági problémákra alapítottan tartotta szükségesnek az uniós szabályozást.

²⁶ Lásd a régi termékfelelősségi irányelv (1), (4)–(6), (8)–(9), (12)–(13), (15)–(18) preambulumbekzdéseit.

²⁷ LATTMANN Tamás: „Fogyasztóvédelmi politika” in KENDE Tamás – SZÜCS Tamás (szerk.): *Bevezetés az Európai Unió politikáiba* (Budapest: CompLex 2011) 537–539.

²⁸ UEFFING (23. lj.) 375.

2. 2. AZ 1985-ŐS SZABÁLYOZÁSI MODELL

A régi termékfelelősségi irányelv olyan szigorú, objektív alapon álló felelősségi tényállást vezetett be, amelynek a címzettje a gyártó volt: az irányelv értelmében ugyanis a termék gyártója felelt a termék hibája által okozott kárért.²⁹ A szabályozás rögzítette, hogy a gyártó „a végtermék, az alapanyag, a résztermék előállítója, valamint az, aki önmagát a termék gyártójaként adja meg nevének, védjegyének vagy egyéb megkülönböztető jelzésének a terméken történő feltüntetésével”.³⁰ Bizonyos esetekben a termék importálója és forgalmazója – az irányelv terminológiája szerint szállítója – is gyártónak minősülhetett.³¹ A kiegészítő szabályok alapvetően a károsultat védték, mivel több olyan eset is fennállhatott, amikor nem volt elvárható, hogy a károsult pontosan meg tudja határozni az adott termék gyártóját, viszont a kiegészítő szabályok lehetővé tették a gyártó beazonosíthatóságát, illetve a károsult hatékony igényérvényesítését akár harmadik országban gyártott termék esetében is.³²

További fontos fogalom a termék volt, amely a régi irányelv értelmében „minden ingó dolog, akkor is, ha az más ingó vagy ingatlan dolog részét alkotja” – ideértve a villamos energiát.³³ Egy termék akkor minősült hibásnak, ha nem nyújtotta az általában elvárható biztonságot különös tekintettel a kiszerezésre, az észszerűen elvárható használatra, illetve a forgalomba hozatal időpontjára.³⁴

A hibás termék által okozott kárnak két fő típusát különíthettük el: a károsult személyében jelentkező kárt, úgymint halál vagy testi épség, valamint a hibás terméken kívüli másik dologban okozott kárt, feltéve, ha a kár értéke az ötszáz eurót meghaladta, és a károsult dolog általában személyes használatra vagy fogyasztásra szolgált.³⁵ Fontos rendelkezés volt, hogy egy termék nem minősülhetett hibásnak önmagában amiatt, mert utóbb olyan termék került forgalomba, amely a biztonság magasabb szintjét biztosította.³⁶

Az igényérvényesítésre a károsultnak hároméves szubjektív határidő állt rendelkezésére, amelyet attól a naptól kellett számítani, amikor a károsult tudomást szerzett vagy tudomást kellett volna szereznie a kárról, a hibáról és a gyártóról. Ezt keretezte egy tízéves objektív határidő, amit a termék gyártó általi forgalomba hozatalától kell számítani.³⁷ A károsulti igényérvényesítés körében említhettük még azt a bizonyítási szabályt, amely szerint a kárt, a hibát és e kettő közötti okozati összefüggést a károsultnak kellett bizonyítania.³⁸

Amennyiben megállapítható volt, hogy a kárt a hibás termék okozta, a gyártó csak akkor mentesülhetett a felelősség alól, ha bizonyította, hogy a terméket nem ő hozta

²⁹ Régi termékfelelősségi irányelv 1. cikk.

³⁰ Régi termékfelelősségi irányelv 3. cikk (1) bekezdés.

³¹ Régi termékfelelősségi irányelv 3. cikk (2)-(3) bekezdés.

³² Lásd WEISS (21. l.).

³³ Régi termékfelelősségi irányelv 2. cikk.

³⁴ Régi termékfelelősségi irányelv 6. cikk (1) bekezdés.

³⁵ Régi termékfelelősségi irányelv 9. cikk.

³⁶ Régi termékfelelősségi irányelv 6. cikk (2) bekezdés.

³⁷ Régi termékfelelősségi irányelv 10–11. cikk.

³⁸ Régi termékfelelősségi irányelv 4. cikk.

forgalomba, esetleg a hiba a forgalomba hozatal időpontjában nem állt fenn, vagy az később keletkezett. Szintén mentesülhetett a gyártó a felelőssége alól, ha bizonyította, hogy a terméket nem üzleti célú forgalmazás céljából gyártotta, azt nem üzleti tevékenysége körében gyártotta vagy forgalmazta, úgyszintén, ha a hiba a hatóságok kötelező érvényű szabályainak való megfelelés miatt keletkezett, illetve még abban az esetben, ha a hiba a termék a forgalomba hozatala időpontjában a tudomány és technika állása szerint nem volt felismerhető. Ezeken kívül speciális mentesülési okként volt még említendő a résztermék gyártója esetében az, ha a hiba annak a terméknek a kivitelezéséből ered, amelybe beépítésre került a résztermék vagy a hiba a termék gyártója által adott utasításnak tudható be.³⁹

A gyártóra telepített szigorú felelősség tulajdonképpen szükségszerű volt, mivel az egyre bonyolultabbá és összetettebbé váló gyártási folyamatok, illetve maguk a termékek vonatkozásában is a gyártó tűnt a leginkább kompetens személynek, mivel a legrelevánsabb információkkal tipikusan a gyártó rendelkezik.⁴⁰ Ez a jelentős, gyártó felé billenő információtöbbletes pozíció egyenesen vezetett el ahhoz, hogy amennyiben olyan hibás termékről volt szó, amely kárt okozott valakinek a személyében vagy más dologban, akkor ezért a felelősség a hibás termék gyártóját terhelte. A termékfelelősség rendkívüli szigorúsága álláspontunk szerint az irányelvben pontosan meghatározott kimentési okokban mutatkozott meg.

A régi termékfelelősségi irányelv olyan maximumharmonizációt valósított meg, amely jelentős mértékben csökkentette a tagállamok jogalkotási mozgásterét, hiszen sem a károsult javára, sem előnyére nem alkalmazhattak az irányelvben előírtakkal szemben eltérő szabályozási megoldásokat. A maximumharmonizációra vonatkozó értelmezést az Európai Unió Bírósága több ízben is megerősítette.⁴¹ Ennek praktikus következménye volt, hogy amennyiben a gyártóval szemben fennállt a termékfelelősségi irányelv szerinti felelősségi tényállás, mint jogalap, úgy a gyártóval szemben nem lehetett kárigényt az irányelvben szabályozottaktól eltérő módon érvényesíteni. A tagállami jogalkotás e tekintetben tehát korlátozott. Ez azonban nem jelentett abszolút jogalkotási, illetve igényérvényesítési korlátot abból a szempontból, hogy eltérő jogalap alapján a tagállamok biztosíthattak más *kontraktuális* vagy *deliktuális* felelősségi rendszereket.⁴²

³⁹ Régi termékfelelősségi irányelv 7. cikk.

⁴⁰ Lásd például Karni CHAGAL-FEFERKORN: „Am I an Algorithm or a Product? When Products Liability Should Apply to Algorithmic Decision-Makers” *Stanford Law & Policy Review* 2019. 80–81.

⁴¹ Lásd C-154/00. sz. *Európai Bizottság kontra Görög Köztársaság* ügyben 2002. április 25-én hozott ítélet [EBHT 2002, I–3879. o.] 12. pont; C-52/00. sz. *Európai Bizottság kontra Francia Köztársaság* ügyben 2002. április 25-én hozott ítélet [EBHT 2002, I–3827. o.] 16. pont; C-183/00. sz. *María Victoria González Sánchez kontra Medicina Asturiana SA* ügyben 2002. április 25-én hozott ítélet [EBHT 2002, I–3901. o.] 25. pont; C-402/03. sz. *Skov Æg és Bilka Lavprisvarehus A/S, valamint Bilka Lavprisvarehus A/S kontra Jette Mikkelsen és Michael Due Nielsen* ügyben 2006. január 10-én hozott ítélet [EBHT 2006, I–199. o.] 22–23. pontjai.

⁴² Lásd e körben a régi termékfelelősségi irányelv 13. cikkét, valamint ennek alapján C-402/03. sz. *Skov Æg és Bilka Lavprisvarehus A/S, valamint Bilka Lavprisvarehus A/S kontra Jette Mikkelsen és Michael Due Nielsen* ügyben 2006. január 10-én hozott ítélet [EBHT 2006, I–199. o.] 39. és 47. pontját, illetve a C-285/08. sz. *Moterus Leroy Somer kontra Dalkia France és Ace Europe* ügyben 2009. június 4-én hozott ítélet [EBHT 2009, I–4733. o.] 22–23. pontjait.

Hazánk vonatkozásában a termékfelelősség szabályozása jelenleg a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényben (a továbbiakban: Ptk.) található meg. Ez azonban nem volt mindig így, mivel a Ptk. hatályába lépését megelőzően önálló törvényben, a termékfelelősségről szóló 1993. évi X. törvényben (a továbbiakban: Teftv.) helyezték el a szabályokat. Mind a korábbi Teftv., mind a Ptk. szabályozása összhangban állt a régi termékfelelősségi irányelv rendelkezéseivel. A Teftv. Ptk.-val történő felváltása sem eredményezett jelentős változást, mivel a Ptk. lényegi változtatás nélkül vette át a Teftv. szabályait.⁴³

2. 3. KÉRDÉSEK AZ 1985-ÖS MODELL ALKALMAZHATÓSÁGA KÖRÉBEN

Az európai termékfelelősségi szabályozás alkalmazása körében álláspontunk szerint három jól elkülöníthető kérdéskör merült fel: a jogviszony, a termék fogalma és a gyártói felelősség határai. A következőkben ezeket a főbb elméleti kérdéseket említjük.

2. 3. 1. A GYÁRTÓ ÉS FOGYASZTÓ KÖZÖTTI JOGVISZONY

Mindamellett, hogy objektív felelősségi tényálláson alapul a termékekért való felelősség, olyan felek között teremti meg a jogviszonyt, akik több esetben még szerződést sem kötöttek egymással. Ez a tömegtermelés meghonosodásával volt igazán szembetűnő, hiszen a létrejött termelési és ellátási lánc miatt a termék gyártója és a termék fogyasztója közé több gazdasági szereplő is beékelődött. Emiatt is voltak igen jelentősek a jogtörténeti részben hivatkozott amerikai és európai bírósági ítéletek, amelyek lehetővé tették a fogyasztó számára a közvetlen igényérvényesítést.

Magyar jogi vonatkozásban is jól ismert elméleti kérdésről van szó, amelyre már Beck Salamon is felhívta a figyelmet. Egyik tanulmányában megjegyezte, hogy a századforduló idején is volt már példa a kereset elutasítására, amelynek az alapját a felek közötti jogviszony hiánya jelentette.⁴⁴ Ez az elgondolás a maga teljességében nem tudott uralkodóvá válni, mivel a formálódó jogviszonyoknál már megjelentek olyanok, amelyek ezt áttörték. Tipikusan ilyen volt a felelősségbiztosítás esete, ahol a biztosító az esetleges károkozóval létesített jogviszonyt, azaz a biztosító és az esetleges károsult között közvetlen jogviszony nem is jött létre. Ezt a jogviszonyon kívüli állapotot kodifikálta ugyanakkor a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény, majd utóbb a Ptk. a közvetlen igényérvényesítés kizárásával.⁴⁵

Mindezek ellenére a magyar bírói gyakorlat 1986-ig vonakodott elismerni a károsult és a gyártó közötti jogviszony fennállását. A gyakorlatban ez azt jelentette, hogy a termékfelelősségi igényérvényesítés helyett a *kontraktuális* felelősség szabályait

⁴³ LÁBADY Tamás: „Felelősség a szerződésen kívül okozott kárért” in VÉKÁS Lajos: *A Polgári Törvénykönyv magyarázatokkal* (Budapest: Wolters Kluwer 2013) 959.

⁴⁴ BECK Salamon: „Nem vagyunk jogviszonyban” *Jogtudományi Közöny* 1966/1–2. 12.

⁴⁵ BECK (44. l.) 12–15.

részesítette előnyben, amikor egy hibás termék kárt okozott.⁴⁶ Két legfelső bírósági döntés végül áttörést hozott, amelyek hatására lehetőség nyílt a *deliktuális* felelősségi szabályok alapján a gyártóval szemben közvetlenül is kárigényt érvényesíteni.⁴⁷ Az előremutató bírói jogfejlesztő gyakorlatot megerősítette a Teftv., valamint le is zárta az ezzel kapcsolatos vitát, hiszen uniós és magyar norma is lehetővé tette a fogyasztónak, hogy a gyártóhoz forduljon kára megtérítése érdekében.

2. 3. 2. A TERMÉK FOGALMA

A jogviszonnyal kapcsolatos kérdéshez képest időben később jelentkeztek a termék fogalmával kapcsolatban felmerült jogalkalmazási kérdések. Míg az előbbi *ex ante* problémának tekinthetjük, amely a termékfelelősség formálódó szabályozása során tekinthető jelentősnek: milyen jogviszony állhat fenn gyártó és fogyasztó között, addig a terméket érintő kérdések *ex post* jellegűek. A jogviszony kérdést a jogalkotó egyértelműen rendezte. A termékek esetében azonban a probléma később jelentkezett: a gyártási folyamatok utólagos jelentékeny átalakulása kihívás elé állította a jogalkalmazást.

A régi termékfelelősségi irányelv értelmében főszabály szerint termék az iparilag előállított ingó dolog, ideértve a villamos energiát is.⁴⁸ A magyar jog szempontjából ez azt is jelentette, hogy egy ingatlan termékfelelősség tárgya nem lehet, azonban az ingatlanba beszerelt klíma, kazán vagy sarokszelep már igen.⁴⁹

Annak eldöntése, hogy mi esik bele a termék fogalmában, kérdéses volt. A magyar szakirodalomban is felmerült például a tervrajz megítélésének kérdése: egyes szerzők szerint terméknek minősül, míg mások ezt vitatták.⁵⁰ Álláspontunk szerint a termékhez hasonlóan tág meghatározást támasztó normaszövegek sajátossága ez a fajta jogalkalmazási bizonytalanság: a szöveg ugyanis egyrésről rugalmas, azaz több minden hatálya alá tartozhat, viszont éppen a rugalmassága miatt nem tartalmaz olyan elemeket, amelyek alapján minden kétséget kizáróan el lehet dönteni egyes dolgokról, hogy azok termékfelelősségi szempontból terméknek minősülnek-e.

Az egyre sokszínűbb szolgáltatásnyújtás, különös tekintettel az összekapcsolt termékekre – amelynek egyaránt lehet szolgáltatási és dologi része – nagyban fokozták a definíciós problémát. E körben különösen a szoftverek és egyéb számítógépes programok kerültek a diskurzus középpontjába. Ezzel összefüggésben jegyezte meg Udvary Sándor, hogy a számítógépes program nem feleltethető meg a termék fogalmának. Ennek az önvezető járművek esetében lehet jelentősége, mivel álláspontja szerint annak lényegi eleme az algoritmikus működés, amely tehát nem lehet ter-

⁴⁶ Lásd LÁBADY Tamás – PARLAGI Mátyás: „Felelősség a szerződések kívül okozott kárért” in VÉKÁS Lajos – GÁRDOS Péter (szerk.): *Nagykommentár a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. V. törvényhez* (Budapest: Wolters Kluwer 2021); FÉZER (8. lj.) 227.

⁴⁷ Legfelsőbb Bíróság P.törv.III.20.297/1986., valamint Gf.II.30.076/1986.

⁴⁸ Régi termékfelelősségi irányelv (3) preambulumbekzdés, 2. cikk.

⁴⁹ FUGLINSZKY Ádám: *Kártérítési jog* (Budapest: ORAC 2015) 613.; BH 2000. 350.

⁵⁰ FUGLINSZKY (49. lj.) 612.; 616.

mék, ennél fogva pedig nem is állhat a termékfelelősség hatálya alatt.⁵¹ Egy másik jogirodalmi műben is arra a következtetésre jutott egy másik szerző, hogy a szoftver nem minősülhet terméknek.⁵² Szintén idesorolható az az álláspont, amely azért vonta kétségbe a szoftver termékként való elismerését, mert az alapvetően szolgáltatást nyújt, ugyanakkor a szoftver adathordozójának termékjellegét már elismerte.⁵³ Fuglinszky Ádám azonban felhívta a figyelmet arra, hogy a szakirodalomban fellelhető volt olyan álláspont is, amely annak ellenére fogadta el a szoftver termékként való elismerését, hogy nem vitatottan az se nem dolog, se nem dolog módjára hasznosítható természeti erő.⁵⁴

Mindezekből is levonhatjuk azt a következtetést, hogy a változó termékek köre jogalkalmazási bizonytalansághoz vezetett, különösen a digitális technológián alapuló szolgáltatások és termékek összekapcsolódása vonatkozásában.

2. 3. 3. A GYÁRTÓI TEVÉKENYSÉG HATÁRAI

A termékfelelősség rezsimjének harmadik problémaköre a gyártó körül csúcsosodott ki, a termék fogalmához hasonlóan *ex post* jelleggel. A jogalkalmazási bizonytalanság köre, azonban itt eltérő, mivel a termék vonatkozásában a fő kérdés a fogalom tartalmát érintette: mi minősülhet terméknek és mi nem. A gyártó tevékenysége esetében nem feltétlenül definíciós kihívással találkozhattunk, hanem magával a gyártói tevékenység terjedelmének átalakulásával. A digitális technológián alapuló termékek vonatkozásában ugyanis a gyártó ellenőrzési köre bővült. Korábban a terméket előállították a gyárban, majd bekerült a kereskedelembe, míg végül eljutott a fogyasztóhoz. Egy szoftver esetében azonban már nem ennyire lineáris a termék telepítése, üzembe helyezése vagy annak frissítése miatt.

A termékkel és a gyártói tevékenység változásával kapcsolatos kérdések következtében egyre fokozódott az igény a meglévő szabályozás olyan átalakítása iránt, amely képes reagálni a megváltozott gazdasági folyamatokra.⁵⁵ Ennek eredményeként fogadták el az új termékfelelősségi irányelvet, amely több változást hozott az előbbieken kifejtett problémákra is tekintettel.

3. AZ ÚJ SZABÁLYOZÁSI MODELL KONCEPCIÓJA

A korábban jelzett kérdések a jogalkotó számára sem voltak ismeretlenek. A régi termékfelelősségi irányelv 21. cikke értelmében ugyanis ötévente jelentést kellett készíteni az irányelv alkalmazásáról, és szükség esetén javaslatot kellett tenni. Az irány-

⁵¹ UDVARY Sándor: „Az önvezető gépjárművek egyes technikafüggő szabályozási kérdései” in GELLÉN Klára (szerk.): *Jog, innováció, versenyképesség* (Budapest: Wolters Kluwer 2017).

⁵² CSITEI Béla: *Újra feltalálni a kereket? Az autonóm járművek jogi interpretációja, különös tekintettel a magyar extrakontraktuális felelősségre* (Budapest: Ludovika Egyetemi Kiadó 2023) 159.

⁵³ DARÁZS (23. lj.) 56.

⁵⁴ FUGLINSZKY (49. lj.) 614.

⁵⁵ Lásd CSITEI (52. lj.) 155.

elv hatályba lépését követő első ilyen jelentés megállapítása szerint akkor még nem volt indokolt a normaszöveg módosítása, mivel az irányelv megfelelt a hozzá fűzött elvárásoknak.⁵⁶ Az elkövetkezendő évek során azonban az uniós szakmai munkákban már felmerültek a hatékonysággal szembeni kritikák. Jelen fejezetben ezeket a koncepcionális megállapításokat tekintjük át, figyelemmel az elfogadott irányelvre is.

3. 1. A JOGALKOTÁSI FOLYAMAT

A régi termékfelelősségi irányelv 2018-as felülvizsgálatát elvégző munkaanyag megállapítása szerint az uniós szintű szabályozás eredményesebbnek tűnt a tagállamainál, valamint a meglévő irányelv elősegítette a fogyasztói jogok érvényesülését. További pozitívuma volt az akkori szabályozásnak egy olyan egyértelmű jogi keretet megléte, amely előnyös az európai vállalkozások számára. Summa summarum 2018-ban az EB azon az állásponton volt, hogy a régi irányelv hatékony jogi eszköznek minősül.⁵⁷

A pozitív megállapítások mellett azonban már ekkor megemlítettek néhány olyan területet, amelyek aggodalomra adtak okot. Ilyen volt többek között a termékfelelősség körébe tartozó bizonyítási szabályok, illetve az összetett termékek műszaki adataihoz való hozzáférés korlátozott lehetősége, amely a hatékony igényérvényesítés akadályja lehet. Az EB e körben jegyezte meg továbbá a más dologban bekövetkezett károk vonatkozásában irányadó ötszáz eurós értékhatárral kapcsolatos igényérvényesítési problémát.⁵⁸

A munkaanyag emellett felvetette a termék fogalma újragondolásának indokoltságát, mivel a gyártási folyamatokban bekövetkezett változások nem álltak összhangban a meglévő terminológiai kötöttségekkel. Különösen a termék és szolgáltatás közötti különbségek elmosódása vagy éppenséggel a szoftverek erőteljes megjelenésével indokolta a bizottsági munkaanyag a hatályos fogalom újragondolását. Hasonlóan kétségesnek találta az EB a gyártó fogalmának jelenlegi szabályozását, miképpen a hiba fogalma esetében is felvetette az esetleges változtatás lehetőségét az olyan nóvumokra tekintettel, mint például az autonóm viselkedésre („autonomous behaviours”) visszavezethető károk.⁵⁹

Az Európai Parlament is osztotta ezt a nézőpontot az önvezető járművek tárgyában kelt állásfoglalásában, ahol is felhívta a figyelmet arra, hogy sem a meglévő termékfelelősségi irányelv, sem a gépjármű-felelősségbiztosítási irányelv nem tudja

⁵⁶ Európai Bizottság: *First report on the Application of Council Directive on the Approximation of Laws, Regulations, and Administrative Provisions of the Member States Concerning Liability for Defective Products (85/374/EEC)*, COM(95) 617 final, 2.

⁵⁷ Európai Bizottság: *Commission staff working document. Evaluation of Council Directive 85/374/EEC of 25 July 1985 on the approximation of the laws, regulations and administrative provisions of the Member States concerning liability for defective products*, SWD(2018) 157 final, 60. (a továbbiakban: EB szolgálati munkadokumentuma I).

⁵⁸ EB szolgálati munkadokumentuma I 61.

⁵⁹ EB szolgálati munkadokumentuma I 61.

megnyugtató módon kezelni az önvezető járművek használatával összefüggésben felmerülő kérdéseket a komplexitás, a konnektivitás és az automatizáció miatt jelentkező új kihívások és problémák vonatkozásában.⁶⁰ Az automatizált döntéshozatali képességgel rendelkező termékekkel összefüggésben az Európai Parlament állásfoglalása szerint a releváns biztonsági szabályoknak való megfeleltetést akkor lehet megállapítani, ha a döntéshozatal mögötti algoritmusok kellőképpen átláthatók, és a piacfelügyeleti hatóságoknak megmagyarázhatók. Emiatt kérte fel 2021-ben az EB-t, hogy vizsgálja meg, mennyiben indokolt a piacfelügyeleti hatóságok jogköreinek bővítése.⁶¹

A 2018-as bizottsági munkaanyag már előrevetítette a régi irányelv módosításának lehetséges irányait: az igényérvényesítési lehetőség erősítése, valamint a meglévő fogalomrendszer finomítása. Ez egyben azt is jelentette, hogy a szigorú felelősségi rendszer átalakítására várhatóan az EB nem kíván javaslatot tenni – bár kétségtelenül jelentős változásként tekinthetünk az akkori fogalomrendszer újragondolására.

Egy évvel később, 2019-ben a felelősséggel és új technológiával foglalkozó szakértői csoport is közzétette saját jelentését, amely szintén érintette a termékfelelősség szabályozását. A szakértői csoport jelentésében úgy találta, hogy az irányelv harmonizációja nem volt teljes.⁶² Megállapításuk szerint is alapvetően egy hatékony szabályozási rezsimről beszélhetünk, azonban egyes helyeken indokoltnak tartotta a jogszabályi rendelkezések finomítását az időközben bekövetkezett technológiai változásokra tekintettel.⁶³

E körben a fő kihívást abban látták a szakértői csoport tagjai, hogy a régi irányelv a hagyományos termékek és üzleti modellek figyelembevételével alakította ki a szabályozási rendszerét, amely abból indult ki, hogy adott egy fizikailag megragadható tárgy, a termék, és ez a gyártó vállalkozás egyszeri intézkedésével forgalomba kerül, majd utána a gyártó már nem gyakorol ellenőrzést a termék felett.⁶⁴ Ez azonban már nem felelt meg a XXI. századi termelés viszonyainak. Az MI-rendszerek és más új technológiák éppen ezt a hagyományos piaci működési sémát kezdték ki, és ez a termék eddig alkalmazott fogalmára is hatással volt. Ezzel összefüggésben merült fel itt a már jelzett kérdés, miszerint a szoftverre lehet-e használni az irányelv szerinti termék fogalmat, valamint mit tud kezdeni a hatályos szabályozás azzal az MI sajátossággal, hogy az MI-rendszerekben a termék és a szolgáltatás folytonos kölcsönhatásban áll egymással. Hasonlóan kérdéses volt a szoftverfrissítések esete, kiváltképp, ha az az EGT-n kívül történik, mivel közvetlen letöltéskor a károsult

⁶⁰ Európai Parlament: *Az önvezető gépjárművek az európai közlekedésben 2020/C 411/01 számú állásfoglalás* 20. pont.

⁶¹ Európai Parlament: *Az automatizált döntéshozatali folyamatokról: a fogyasztók védelmének és az áruk és szolgáltatások szabad mozgásának biztosításáról 2021/C 294/03 számú állásfoglalás* 14. pont.

⁶² Felelősséggel és új technológiákkal foglalkozó szakértői csoport: *Jelentés a mesterséges intelligencia és más, kialakulóban lévő digitális technológiák felelősségi vonatkozásairól* 2019. 27., <https://doi.org/10.2838/573689>. (a továbbiakban: Szakértői csoport jelentés).

⁶³ Szakértői csoport jelentés 27.

⁶⁴ Szakértői csoport jelentés 27–28.

nem biztos, hogy bárkihez is tud fordulni az EGT-n belül.⁶⁵ Ezek a változások szükségszerűen vezettek el a hiba fogalmának átalakulásához, mivel az egyre erősödő *interkonnektivitás* miatt a hiba azonosítása is összetettebbé válik, amely egyebek mellett bizonyítási nehézséget is eredményez az okozati összefüggés bizonyíthatósága körében.⁶⁶

A szakértői csoport részletesebben is kitért a forgalomba hozatal fogalmának kiemelt szerepére. Ezt kifejezetten indokoltta tették az egyes összetett termékek, amelyek egyik jellemzője az utólagos frissítések lehetősége. Itt is az említett példa az MI-alapú eszközök működése, mivel ebben az esetben az érintett termék nem a hagyományos piacon kerül forgalomba, mint késztermék, ráadásul a gyártó valamilyen kontrollt gyakorol még a továbbfejlesztések miatt a termék felett. A régi irányelv azonban nem telepített a gyártóra semmilyen nyomkövetési kötelezettséget.⁶⁷ Logikusan merült fel e kockázatok körében a kötelező biztosítás bevezetése. A szakértői csoport annyiban azonban szkeptikus volt, hogy álláspontjuk szerint ez a biztosítás, mint lehetőség önmagában nem elégséges a felelősség megfelelő allokálásához.⁶⁸ Ezt az álláspontot mi is osztjuk, mivel az itt felmerülő kérdések túlmutatnak a biztosítás kockázatporlasztó hatásán, emiatt nem is lehet képes egymagában megoldást kínálni.

Megállapíthatjuk, hogy a szakértői csoport által levont következtetések olyan jelentős összefüggésekre hívták fel a figyelmet, amelyek nem voltak újkeletűek, mivel azokat már tárgyalta a jogirodalom, így a magyar is,⁶⁹ azonban ezek rögzítése a jogalkotás vonatkozásában előremutató volt, mivel következtetni lehetett a megváltozó joganyag főbb vonásaira: fogalmi terminológia változása, digitális technológia beillesztése, bizonyítási szabályok átértékelése.

3. 2. AZ ÚJ TERMÉKFELELŐSSÉGI IRÁNYELV HELYE AZ UNIÓS JOGALKOTÁSBAN

A digitális évtized keretében az EU-t nagyszabású jogalkotás jellemzi. E körben egy olyan átfogó jogi környezet megteremtése a cél, amely hatékonyan tudja integrálni az uniós gazdaságba a digitális piacot, ezzel is elősegítve a digitális belső piac („digital single market”) létrejöttét. Ez egyrészt gazdasági megközelítést jelent: az EU erősíteni kívánja a globális versenypozícióját, fokozni szeretné az innovációs fejlesztéseket, valamint javítana az uniós vállalkozások versenyképességén. Másrészt ezzel párhuzamosan meg kívánja őrizni a korábban már kialakított alapjogvédelmi biztonsági szintet, ideértve az adat- és fogyasztóvédelmet.

⁶⁵ Szakértői csoport jelentés 28.

⁶⁶ Szakértői csoport jelentés 28.

⁶⁷ Szakértői csoport jelentés 28.

⁶⁸ Szakértői csoport jelentés 30.

⁶⁹ Lásd például HAJNAL Zsolt: „Az európai termékfelelősségi szabályozás reformjának lehetséges útjai” *Fogyasztóvédelmi Jog* 2022/2. 18–22.; BARTL Bálint: „A hibás termékekért való felelősség új irányai” *Fontes Iuris* 2023/2–4. 25–29., <https://doi.org/10.51784/fi.2023.2-4.4>.

Ebben az összefüggésben értelmezhető a jogalkotási dömping során elfogadott DSA és DMA rendelet, az általános termékbiztonsági rendelet,⁷⁰ az AI Act, amelyek mind-mind a digitális technológia megjelenésére reflektáltak. Itt említhető továbbá az új termékfelelősségi irányelv, amely érdemben reagált a digitális technológia jelentette kockázatokra az objektív felelősségi szabályok megtartásával.

E jogforrások a digitális technológia integrálását jelentik a jelenlegi uniós gazdasági és jogi környezetbe, amely során a digitális termékek és szolgáltatások életciklusa szabályozás alá esik az előállításától a forgalmazáson, és termékbiztonságon át az esetleges károkozásig. A digitális termékek és szolgáltatások biztonságának előmozdítása körében nemcsak termékfelelősségi szabályok jelennek meg, hanem termékbiztonsági és kiberbiztonsági előírások is. A komplex szabályrendszer teszi lehetővé, hogy a digitális technológia ne csupán a gazdaságot ösztönözze, hanem erősítse a fogyasztók védelmét is. Ezek az uniós jogforrások teremtik meg a tagállamok közötti jogharmonizációt, amely nélkül a digitális belső piac nem lehet hatékony. Ez az átfogó jogi környezet akként tudja hatékonyan érvényesíteni a fogyasztói érdeket, hogy támogatja a gazdasági versenyt és innovációt az egységes termék- és kiberbiztonsági előírások révén.

3. 3. AZ ÚJ TERMÉKFELELŐSSÉGI IRÁNYELV KONCEPCIÓJA

A termékfelelősségi szabályok újbóli kodifikációja során tehát konszenzus alakult ki abban, hogy bár a régi termékfelelősségi irányelv „összességében hatékony és releváns eszköz”, azonban annak 1985-ös elfogadását követően olyan komoly változások következtek be a gyártásban, forgalmazásban és a termékek működtetésében, amelyek indokolttá tették a régi irányelv hatályon kívül helyezését.⁷¹ Ez a kiindulópont gyakorlatilag az ismertetett szakmai munkaanyagok szintézisét jelentette a jogalkotási eljárást tekintve. Maga a jogalkotási eljárás gyors volt, mivel 2022-ben kerül előterjesztésre a Javaslat, és 2024-ben elfogadták az új irányelvet.⁷²

A Javaslat is osztotta a korábbi szabályozás alapvető célkitűzéseit, nevezetesen a torzulásmentes piac kialakítását, az áruk szabad mozgásának biztosítását, valamint a fogyasztói jólét előmozdítását.⁷³ Az új termékfelelősségi rezsím címzettje változatlanul a gyártó, akit a felelősség az általa gyártott termék hibája miatt terheli, azaz a termékbiztonság egyik fontos kritériuma, miszerint a belső piacon csak biz-

⁷⁰ A termékbiztonsági előírásokat az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2023/988 rendelete az általános termékbiztonságról, az 1025/2012/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet és az (EU) 2020/1828 európai parlamenti és tanácsi irányelv módosításáról, valamint a 2001/95/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv és a 87/357/EGK tanácsi irányelv hatályon kívül helyezéséről rendelkezik.

⁷¹ Javaslat 1.

⁷² Lásd Gerhard WAGNER: „Next Generation EU Product Liability – For Digital and Other Products” *Journal of European Tort Law* 2024 178. <https://doi.org/10.1515/jetl-2024-0011>; Doriana COBĂRZAN – Richard BUBEL – Torsten ULLRICH: „The Impact of the European Product Liability Directive on Software Engineering” *ENASE* 2025. 626. <https://doi.org/10.5220/0013363100003928>.

⁷³ Javaslat 2.

tonságos termékek legyenek forgalomban továbbra biztosított a termékbiztonsági és termékfelelősségi szabályozáson keresztül.⁷⁴

Az eddigi szabályozási keret alapján a termékbiztonság vonatkozásában egy terméknek vagy az általános termékbiztonsági szabályoknak vagy a speciális szakágazati szabályoknak kell megfelelnie. A termékbiztonsági szabályok megfelelő végrehajtását piacfelügyeleti szabályozással biztosítja a jogalkotó, amelynek jelenlegi alapját az (EU) 2019/1020 rendelet adja. Ennek a jogi keretnek is folyamatban van a felülvizsgálata, azaz e téren akár további kodifikáció is várható.⁷⁵

3. 3. 1. AZ ÚJ TERMÉKFOGALOM: SZOFTVEREK ÉS ÖSSZEKAPCSOLT TERMÉKEK

A Javaslat értelmében termék „minden ingó dolog, még ha azt más ingó dologba vagy ingatlanba építették be” – ideértve a villamos energiát, a digitális gyártási fájlokat és a szoftvereket.⁷⁶ Az új termékfelelősségi irányelvben is ez a definíció szerepel, kiegészítve azzal, hogy terméknek minősül az ingó dolog, ha az más ingó dologhoz vagy ingatlanhoz kapcsolódik.⁷⁷

A Javaslat megállapította, hogy a termék lehet materiális vagy immateriális. Ezzel kapcsolatban kiemelték, hogy a szoftver önálló terméként is forgalomba hozható, illetve más termékekbe is beépíthető. Ez alapján a szoftvert terméknek kell tekinteni, függetlenül a felhasználás módjától. A forráskód ugyanakkor nem lehet termék, mivel az kizárólag információt tartalmaz. Ebből következően a szoftver fejlesztőjét és az MI-rendszerek szolgáltatóit gyártónak kell tekinteni.⁷⁸

A Javaslat a nem kereskedelmi tevékenység keretében kifejlesztett vagy rendelkezésre bocsátott szabad és nyílt forráskódú szoftverekre nem terjesztette ki a szabályozást az innováció és kutatás elősegítése érdekében, kivéve, ha az ilyen szoftvert ár ellenében bocsátanak rendelkezésre, vagy ha személyes adatokat nem kizárólag a szoftver biztonságának javítására használnak.⁷⁹ Az elfogadott irányelv ennek megfelelően rekesztette ki a nem kereskedelmi célú szabad és nyílt forráskódú szoftvereket a termékfelelősség hatálya alól.⁸⁰

A Javaslat külön érintette az összekapcsolt termékek kérdéskörét, mivel a digitális technológia miatt egyre gyakoribb lett a termékek és szolgáltatások összekapcsolódása, a *konnektivitás*. Az új termékfelelősségi irányelv ennek megfelelően kiterjesztette a termékfelelősség hatályát azokra az összekapcsolt termékekre, amelyeknél a digitális szolgáltatás nélkül a termék nem tud működni. A jogalkotó nem átfogóan szabályozta a digitális szolgáltatásokat, hanem a termékfelelősség szempontjából

⁷⁴ Javaslat 2.; új termékbiztonsági irányelv (34) preambulumbekzdés.

⁷⁵ Javaslat 2–3.

⁷⁶ Javaslat 4. cikk 1. pont.

⁷⁷ Új termékfelelősségi irányelv 4. cikk 1. pont.

⁷⁸ Lásd Javaslat (12) preambulumbekzdés.

⁷⁹ Javaslat (13) preambulumbekzdés.

⁸⁰ Új termékfelelősségi irányelv 2. cikk (2) bekezdés.

releváns kérdésekre tért ki azáltal, hogy az ilyen típusú digitális szolgáltatást, mint kapcsolódó szolgáltatást az érintett termék alkotóelemeiként kell tekinteni – amennyiben az a gyártó ellenőrzése alatt állt.⁸¹

E körben a kodifikáció egyik legjelentősebb változása a termék fogalmának bővítése. Ez bizonyos szempontból szükségszerű volt a digitális technológia térnyerése miatt, mivel jelentős jogi kihívást jelentett a megváltozott gyártási folyamat, amely cselekvésre sarkallta az uniós jogalkotót.⁸²

A szakmai és magánéletben egyaránt egyre nagyobb szerepet kapnak olyan eszközök, amelyek részben vagy egészben valamilyen digitális technológián alapulnak, vagy azokkal kapcsolatban állnak. Ezen eszközök működése nem feltétlenül közsímet a lakosság valamennyi rétege számára, noha egy szoftver annak ellenére képes kárt okozni, hogy nem feltétlenül rendelkezik fizikai kiterjedéssel.⁸³ A társadalmi bizalom és fogyasztóvédelem biztosítása szempontjából volt emiatt indokolt a biztonság és felelősség kérdésének parallel rendezése.⁸⁴ Ennek megoldásaként értelmezhetjük a digitális technológia uniós szintű integrálását a termékfelelősségi szabályokba.

Az új irányelv a jogbiztonság szempontjából is jelentős, mivel lezárta a szoftvert érintő szakmai diskurzust, miszerint a szoftver lehet-e a termékfelelősség tárgya, azaz termék.⁸⁵ E körben említjük, hogy az amerikai joggyakorlat sem egységes e kérdés megítélésében.⁸⁶ Az új irányelv egyértelmű jogi helyzetet teremtett azzal, hogy a nyílt forráskódú szoftverek kivételével a termékfelelősség szabályait kell alkalmazni a szoftverek esetében.⁸⁷ Ez utóbbi negatív megkötés érthető, mivel a nyílt forráskódú szoftver nem illeszkedik a kereskedelmi viszonyok logikájába, mivel ahhoz bárki hozzáférhet, azokat módosíthatja.

Az új szabályozás bevezette a kvázi termék fogalmát, ahol a digitális szolgáltatásokat a megfelelő kritériumok esetén terméknek kell tekinteni. Bár a digitális technológiai fejlődés előremutató, a szolgáltatások jogalkalmazása továbbra is kérdéseket vet fel, mivel egyes esetekben az uniós szolgáltatási szabályok, más esetekben a termékfelelősségi szabályok lesznek irányadók.

⁸¹ Javaslat (15) preambulumbekkezdés.

⁸² Gerhard WAGNER: „Liability Rules for the Digital Age” *Journal of European Tort Law* 2022. 200.; 203. <https://doi.org/10.1515/jetl-2022-0012>; WAGNER (71. lj.) 221.; Bernhard A. KOCH: „Product Liability on the Way to the Digital Age” *Journal of European Tort Law* 2024. 112.; 118. <https://doi.org/10.1515/jetl-2024-0008>.

⁸³ Lásd Asaf LUBIN: „On Software Bugs and Legal Bugs: Product Liability in the Age of Code” *Indiana Law Journal* 2025. 1892–1894.

⁸⁴ Lásd Christiane WENDEHORST: „Strict Liability for AI and Other Emerging Technologies” *Journal of European Tort Law* 2020. 174. <https://doi.org/10.1515/jetl-2020-0140>; COBÂRZAN–BUBEL–ÜLLRICH (71. lj.) 628.

⁸⁵ Lásd FAZEKAS Judit: „Hannibal ante portas! Autonóm járművek – termékfelelősség – biztosítás” in BARTA Judit (szerk.): *Biztosítás több szem-szögből* (Miskolc-Budapest: Patrocinium 2019.) 151–152.

⁸⁶ LUBIN (83. lj.) 1904–1911.

⁸⁷ LUBIN (83. lj.) 1914.

3. 3. 2. A GYÁRTÓ ÉS A GYÁRTÓ ELLENŐRZÉSI KÖRE

A Javaslat átalakította a gyártó fogalmát is: „az a természetes vagy jogi személy, aki vagy amely terméket fejleszt, gyárt vagy gyártat, terméket tervezetet vagy gyártat, vagy az adott terméket a saját neve vagy védjegye alatt forgalmazza, illetve aki vagy amely saját használatra terméket fejleszt gyárt vagy gyártat.”⁸⁸ Az új termék-felelősségi irányelv ezt a definíciót átláthatóbb formában vette át, kiegészítve a termék előállítására történő utalással.⁸⁹

Az új fogalom összhangban áll a szakmai anyagokban foglaltakkal, amelyek a gyártási folyamatok változására tekintettel javasolták bővíteni a fogalmi kört. Újdonságként jelent meg a meghatalmazott képviselő és a logisztikai szolgáltató fogalma, valamint bevezették a gazdasági szereplőt mint gyűjtőfogalmat. Ez utóbbi kategóriába az a személy tartozik, aki „valamely termék vagy alkotóelem gyártója, kapcsolódó szolgáltatás nyújtója, a meghatalmazott képviselő, az importőr, a logisztikai szolgáltató vagy a forgalmazó”.⁹⁰ Az új irányelv ezeket a definíciókat némi pontosítással vette át.⁹¹

A Javaslat foglalkozott a gyártói ellenőrzés kérdésével is, kiemelve az autonóm működést, az utólagos frissítéseket és új funkciók beépítését. A régi irányelv szerint a gyártó ellenőrzése a termék előállítását követően megszűnt, amit a Javaslat a modern gyártási folyamatok figyelembevételével korrigált, lehetővé téve a gyártói felelősség fenntartását utólagos módosítások esetén is.

A Javaslat egy olyan konstrukciót javasolt, amely alapján a gyártói felelősség a termék lényeges módosítása esetén is megállapítható, ha az nem a gyártó ellenőrzése alatt történt.⁹² Az új irányelv a Javaslatot átvette,⁹³ azonban annál részletesebben határozta meg a gyártó ellenőrzésének körét. A gyártó ellenőrzése egyrészt azt jelenti, amikor a termék gyártója elvégzi vagy a harmadik fél tevékenységére tekintettel engedélyezi vagy jóváhagyja az említett alkotóelem beépítését, összekapcsolását, illetve rendelkezésre bocsátását, valamint a termék módosítását. Továbbá a gyártó ellenőrzésének fogalma felöleli azt az esetet is, amikor a „gyártó képes saját maga vagy harmadik fél közvetítésével szoftverfrissítéseket vagy -fejlesztéseket biztosítani.”⁹⁴

A Javaslat fenntartotta a harmadik államból importált termékekre vonatkozó szabályozást.⁹⁵ Két változásra érdemes azonban felhívni a figyelmet: egyrészt a megnevezési kötelezettség határidejét egy hónapban határozta meg.⁹⁶ Másrészt a DSA

⁸⁸ Javaslat 4. cikk 11. pont.

⁸⁹ Új termékfelelősségi irányelv 4. cikk 10. pont.

⁹⁰ Javaslat 4. cikk 16. pont.

⁹¹ Új termékfelelősségi irányelv 4. cikk 11., 13. és 15. pont.

⁹² Javaslat 7. cikk (4) bekezdés.

⁹³ Új termékfelelősségi irányelv 8. cikk (2) bekezdés.

⁹⁴ Új termékfelelősségi irányelv 4. cikk 5. pont.

⁹⁵ Javaslat 7. cikk (2)–(3) és (5) bekezdés.

⁹⁶ Vö. régi termékfelelősségi irányelv 3. cikk (3) bekezdését a Javaslat 7. cikk (5) bekezdés b) pont.

rendelet alapján az online platformok is gyártói felelősséggel tartozhatnak, ha bizonyos feltételek teljesülnek.⁹⁷ Ezeket az új irányelv is átvette.⁹⁸

A gyártó és a gyártó ellenőrzési körének bővítése szintén a digitális technológia felelősségi jogi integrációja miatt volt indokolt. Az új irányelv e körben előremutató szabályozást tartalmaz, mivel a szoftverfejlesztő felelőssége a termék teljes életciklusa alatt megállapíthatóvá válik, másként fogalmazva a termékfelelősség felöleli a termék teljes életciklusát.⁹⁹ Ennek köszönhetően az új irányelv érdemben tudja kezelni azokat az esetet, amikor egy termék utóbb bekövetkezett frissítés vagy annak hiánya miatt válik hibássá.¹⁰⁰ A korábbi szabályozás lineáris értékesítési láncból indult ki, ahol az egyes szereplők termékre gyakorolt befolyását nagyrészt jól körül lehetett határolni. Az új technológiai megoldások azonban ezeket a határokat elmosták, így jogi szempontból is kihívást jelentett a hiba és a gyártó közötti kapcsolat értékelése. Az új szabályozás ehhez biztosít világosabb keretrendszert.

3. 3. 3. A TERMÉKHIBA

A Javaslat módosította a termékhiba fogalmát, kimondva, hogy „a termék hibásnak tekintendő, ha nem nyújtja a vásárlóközönség által jogosan elvárható biztonságot”.¹⁰¹ Ezzel a vásárlóközönség terminust és a jogosan elvárható biztonság fogalmát emelték be a vizsgálati szempontok közé. A régi termékfelelősségi irányelvhez képest a Javaslat részletesebb orientáló felsorolást is tartalmazott, és kiemelte az objektív elemzés szükségességét a biztonság értékelésénél. Az összekapcsolt termékeknél a termékek egymásra gyakorolt hatását is figyelembe kellett venni, így a szoftverek és algoritmusok tervezésének célja a potenciálisan veszélyes viselkedés megelőzése.

Az új termékfelelősségi irányelvet a Javaslatához képest letisztultabb szövegezéssel fogadták el. A normaszöveg nem említi a vásárlóközönséget, hanem általánosságban azt állapították meg, hogy a termék minősül főszabály szerint hibásnak, amely a „bárki által jogosan elvárható vagy az uniós vagy a nemzeti jogban előírt” biztonságot nem nyújtja.¹⁰² Az orientáló szempontokat – némileg eltérő szövegezéssel – átvették.¹⁰³

A jól ismert szabályt – miszerint a termék nem tekinthető hibásnak csupán amiatt, mert utóbb egy nagyobb biztonságú termék került forgalomba – átvette mind a Javaslat, mind az új termékfelelősségi irányelv azzal, hogy ez irányadó a frissítésekre és fejlesztésekre egyaránt.¹⁰⁴

⁹⁷ Javaslat 7. cikk (6) bekezdés.

⁹⁸ Új termékfelelősségi irányelv 8. cikk (3) bekezdés b) pont és 8. cikk (4) bekezdés.

⁹⁹ Lásd WENDEHORST (84. lj.) 174.; COBÁRZAN–BUBEL–ULLRICH (71. lj.) 633.

¹⁰⁰ Lásd KOCH (82. lj.) 120.

¹⁰¹ Javaslat 6. cikk (1) bekezdés.

¹⁰² Új termékfelelősségi irányelv 7. cikk (1) bekezdés.

¹⁰³ Vö. Javaslat 6. cikk (1) bekezdését az új termékfelelősségi irányelv 7. cikk (2) bekezdés.

¹⁰⁴ Javaslat (25) preambulumbekkezdés, 6. cikk (2) bekezdés; új termékfelelősségi irányelv 7. cikk (3) bekezdés.

A termékkár fogalmát a Javaslat bővítette, kiterjesztve a „nem kizárólag szakmai célokra használt adatok elvesztése vagy romlása” miatt bekövetkezett anyagi veszteségre.¹⁰⁵ Az adatvesztés vagy adatromlás mint termékkár megállapítása egyebekben nem érintette az egyéb adatvédelmi szabályokat.¹⁰⁶ A kodifikáció eredményeként ez a szabályozás is bekerült az új normaszövegbe mint önálló cikk.¹⁰⁷

Érdeemes felhívni a figyelmet arra, hogy az uniós jogalkotó szakított a korábbi résztermék-végtermék dichotómiával, és ennek keretében külön szabályozta az alkotóelem vonatkozásában a felelősség kérdését. E szerint a hibás alkotóelem gyártója is felelős lehet, amennyiben a kárt az okozta.¹⁰⁸

A termékhiba újraszabályozása körében helytállónak tartjuk, hogy a korábbi szabályozás logikáját követő normaszöveget fogadtak el a bizonytalan tartalmú vásárlóközönség és jogosan elvárható biztonság kritériumai helyett. Az új irányelv egyik fő célja a hatékony jogi védelem biztosítása a digitális termékek vonatkozásában. E cél elérése megkérdőjeleződött volna, ha a szabályozási logika jelentős változáson ment volna át, illetve jelentős számban fogadtak volna el nehezen értelmezhető jogtételeket. Mindezekre figyelemmel tekinthető helyes kodifikációs megoldásnak a korábbi szabályozási logika megtartása és a jelenkori kihívásokra is reflektáló orientáló felsorolás alkalmazása.

A szoftver potenciális veszélyei körében álláspontunk szerint a jogalkotó egy termék kiberbiztonsági sebezhetőségét egyértelműen termékhibának tekintette.¹⁰⁹ Összességében a termékhiba szabályozása is az átlátható és világos szabályozásra irányult.

3. 3. 4. MENTESÜLÉS ÉS BIZONYÍTÁS

A Javaslat érintette a felelősség alóli mentesülés szabályrendszerét is. A gyártó és az importőr mellett a forgalmazó is mentesülhet a felelősség alól, amennyiben nem ő hozta forgalomba a terméket.¹¹⁰ Ezt az új termékfelelősségi irányelv is tartalmazza.¹¹¹

Továbbra is mentesülési oknak minősül, ha a termék hibája nem áll fenn a forgalomba hozatal időpontjában, vagy ha a hiba ezen időpont után keletkezett. Jelentős változás azonban, hogy nem lehet erre hivatkozni, ha a hiba a gyártó ellenőrzése alá tartozó kapcsolódó szolgáltatáshoz, szoftverhez – ideértve a szoftverfrissítéseket és -fejlesztéseket, valamint a biztonság fenntartásához szükséges szoftverfrissítések vagy -fejlesztések hiányát.¹¹² Ez a kitétel tulajdonképpen szűkíti a mentesülés körét az ilyen termék gyártója számára. Változatlanul mentesülési ok a kötelező érvényű

¹⁰⁵ Javaslat 4. cikk 6. c) pont.

¹⁰⁶ Javaslat (16) preambulumbekezdés.

¹⁰⁷ Új termékfelelősségi irányelv 6. cikk.

¹⁰⁸ Vö. Javaslat 7. cikk (1) bekezdés II. mondat, valamint új termékfelelősségi irányelv 8. cikk (1) bekezdés b) pont.

¹⁰⁹ Lásd Javaslat (23) preambulumbekezdés.

¹¹⁰ Javaslat 10. cikk (1) bekezdés b) pont.

¹¹¹ Új termékfelelősségi irányelv 11. cikk (1) bekezdés b) pont.

¹¹² Javaslat 10. cikk (2) bekezdés, valamint új termékfelelősségi irányelv 11. cikk (2) bekezdés.

szabályoknak való megfelelésre visszavezethető hiba. Az alkotóelemre vonatkozó új szabályok következtében a mentesülési okok körében a korábbi résztermékre vonatkozó szabályt az alkotóelemre kellett adaptálni. Ez azonban nem jelentett tartalmi értelemben vett változást.¹¹³ Végezetül e körben említhető, hogy változatlanul nem biztosított a gyártó számára a felelősség korlátozása vagy kizárása sem jogszabályi, sem szerződéses alapon.¹¹⁴

A bizonyítási körben a Javaslat a gyártó és a károsult közötti információs aszimmetriából indult ki, különös tekintettel a műszaki kérdésekre.¹¹⁵ A korábbi szabályozás értelmében a károsultnak kellett bizonyítania a kárt, a termék hibáját és a kettő közötti okozati kapcsolatot. Az összetett gyártási folyamatok és az információhiány miatt a Javaslat a károsulti bizonyítás egyszerűbbé tételét célozta.¹¹⁶ Ennek keretében lett hangsúlyos az arányosság elve, valamint az adat- és titokvédelem biztosítása.¹¹⁷ Jelentős változás, hogy a gyártó kötelezhető a rendelkezésére álló releváns bizonyítékok bemutatására, amennyiben a károsult kárigénye vonatkozásában elegendő tényt és bizonyítékot terjesztett elő.¹¹⁸ Érdemes továbbá megemlíteni, hogy egyes esetekben a termékhibát vélelmezni kell.¹¹⁹

Összességében a bizonyítás menete változatlan: a károsultnak kell bizonyítania a kárt, a termék hibáját és e kettő közötti okozati összefüggést.¹²⁰ A digitális technológia vonatkozásában ezek bizonyítása összetett, mivel a szoftverek működése több esetben változó és nem előrejelezhető, emiatt ez egy olyan kockázati környezetet jelent, amely körében komoly kihívást jelent a laikus fogyasztó számára a megfelelő tényállítás megítése és bizonyítása.¹²¹ A bizonyítás nehézsége egyben rá is mutat álláspontunk szerint a termékfelelősség jelentőségére az angolszász jogrendszerek vonatkozásában. Amennyiben nem lenne termékfelelősség, akkor a károsult a gondatlanság („negligence”) általános elve alapján tudná igényét érvényesíteni. Ehhez szükséges egyrészt egy, a károkozót terhelő kötelezettség („duty”) megléte, illetve annak megsértése.¹²² Ehhez képest a termékfelelősség egyértelmű jogi helyzetet teremt a fogyasztó és a gyártó között, illetve az új irányelvi rendelkezések több intézkedést is tettek a károsulti bizonyítás elősegítése érdekében.

Az arányosság elve, valamint a gyártó bizonyítékbemutatói kötelezettsége a károsult hatékony igényérvényesítését elősegítheti elméleti szinten, azt azonban később lehet ténylegesen megállapítani, hogy az új normaszöveg ténylegesen is a bizonyítás egyszerűsítésével járt együtt. Valódi jelentősége valószínűsíthetően a vélelmezett termékhibának lesz, amely markánsan támogatja a károsulti igényérvényesítést.

¹¹³ Vö. régi termékfelelősségi irányelv 7. cikk f) pont és az új termékfelelősségi irányelv 11. cikk (1) bekezdés f) pont, valamint a Javaslat 10. cikk (1) bekezdés f) pont.

¹¹⁴ Lásd új termékfelelősségi irányelv 15. cikk, illetve a Javaslat 13. cikk.

¹¹⁵ Lásd például Koch (82. lj.) 119.

¹¹⁶ Lásd Javaslat (30)–(31) preambulumbekkezdés.

¹¹⁷ Lásd Javaslat 8. cikk (2)–(3) bekezdés; új termékfelelősségi irányelv 9. cikk (3) bekezdés.

¹¹⁸ Javaslat 8. cikk (1) bekezdés; új termékfelelősségi irányelv 9. cikk (1) bekezdés.

¹¹⁹ Lásd Javaslat 9. cikk (2)–(4) bekezdés; új termékfelelősségi irányelv 10. cikk (2)–(4) bekezdés.

¹²⁰ Lásd Javaslat 9. cikk (1) bekezdés; új termékfelelősségi irányelv 10. cikk (1) bekezdés.

¹²¹ Lásd LUBIN (83. lj.) 1895–1897.

¹²² LUBIN (83. lj.) 1895–1896.

3. 3. 5. EGYÉB VÁLTOZÁSOK

Az igényérvényesítés körében jelezzük, hogy az eddigi szabályok változatlanul irányadóak, egyetlen kivétellel: a személyi sérülést okozó károkozás esetén a tízéves objektív igényérvényesítési határidő huszonöt évre emelkedett, amennyiben a sérülés, annak sajátos jellege miatt a főszabály szerinti tízéves határidőn belül nem volt felismerhető.¹²³ Megjegyezzük, hogy a Javaslat eredetileg nem huszonöt, hanem tizenöt évre vonatkozott, tehát e körben jelentős bővítés történt.¹²⁴

A harmonizáció terén a Javaslat lehetőséget biztosított a károsultak számára mind a *kontraktuális*, mind a *deliktuális* felelősség alapján történő igényérvényesítésre, amennyiben a jogalap eltér a termékfelelősségtől. E téren tehát továbbra is az uniós bírósági gyakorlat az irányadó.¹²⁵ Ugyanakkor a Javaslat egyértelműsítette a maximumharmonizációra vonatkozó törekvést, amely a kurrens uniós bírósági gyakorlat megerősítéseként értelmezhető.¹²⁶ Mindezek az új termékfelelősségi irányelvben is megtalálhatók.¹²⁷

Fontos megemlíteni, hogy az új termékfelelősségi irányelv tartalmaz olyan rendelkezéseket, amelyek a Javaslatban nem szerepeltek. Ilyen többek között a lényeges módosítás fogalmának tisztázása vagy éppen a vagyoni és nem vagyoni károk megtérítése a termékfelelősség körében. Az új irányelv kimondta, hogy a más felelősségi rendszer alapján biztosított kártérítésre vonatkozó tagállami szabályozást nem zárja ki az uniós termékfelelősség alkalmazása, vagy éppenséggel a visszakereseti jog, illetve a fejlesztési kockázatra alapított védekezési jogalaptól való eltérés szabályozása.¹²⁸

Megemlítjük továbbá, hogy az új irányelv 2026. december 9-e után forgalomba hozott vagy használatba vett termékekre vonatkozik, és e naptól veszti hatályát a régi irányelv. Ez praktikusán azt is jelenti, hogy mindkét irányelvet alkalmazni kell attól függően, hogy mikor történt meg a forgalomba hozatal vagy a használatba vétel.¹²⁹

Az említett szabályok egy része garanciális fogyasztóvédelmi szabályozásként értelmezhető, különös tekintettel az egyes sérülések esetében irányadó huszonöt éves igényérvényesítési határidőre. Más rendelkezések a termékfelelősségbiztosítás jogi kereteit adják: olyan maximumharmonizációs normáról van szó, amely nem zárja ki adott esetben más tagállami felelősségi rendszer alkalmazhatóságát, amennyiben annak jogi feltételei fennállnak. Ez a rendelkezés a régi termékfelelősségi irányelven alapuló jogalkalmazási gyakorlat megerősítését jelenti.¹³⁰

¹²³ Új termékfelelősségi irányelv 17. cikk (2) bekezdés.

¹²⁴ Javaslat 14. cikk (3) bekezdés.

¹²⁵ Lásd Javaslat 2. cikk (3) bekezdés c) pont.

¹²⁶ Lásd Javaslat 3. cikk.

¹²⁷ Új termékfelelősségi irányelv 2. cikk (4) bekezdés b) pont, valamint 3. cikk.

¹²⁸ Új termékfelelősségi irányelv 4. cikk 18. pont, 6. cikk (2) és (3) bekezdés, 14. cikk, 18. cikk.

¹²⁹ Új termékfelelősségi irányelv 21. cikk.

¹³⁰ Lásd C-52/00. sz. *Európai Bizottság kontra Francia Köztársaság* ügyben 2002. április 25-én hozott ítélet 20. pont [EBHT 2002., I-3827. o.]; C-402/03. sz. *Skov A/S és Bilka Lavprisvarehus A/S, valamint Bilka Lavprisvarehus A/S kontra Jette Mikkelsen és Michael Due Nielsen* ügyben

4. ÉRTÉKELÉS ÉS ZÁRÓ GONDOLATOK

A régi termékfelelősségi irányelv újragondolása körében tett bizottsági Javaslat, valamint az elfogadott új uniós norma hátterében, mint azt ismertettük, az elmúlt években átalakult gyártási folyamatok álltak: a mind összetettebb termékek szükségyszerűen vonták maguk után a meglévő fogalmak tartalmi átgondolását a szigorú felelősségi struktúra megtartása mellett.

A fogalmak újragondolását nem tekinthetjük kizárólag technikai jellegű normaalkotásnak, mivel az eltérő definíciók új tartalommal bővültek. Ennek következményeként olyan esetekben is alkalmazható lesz a termékfelelősség, amelyek korábban a szabályozás körén kívül estek, vagy legalábbis kérdéses volt az alkalmazhatósága. Erre jó példa a szolgáltatási elemeket is magán viselő összetett termékek vagy a szoftver termékként történő egyértelmű elismerése.

A fogalomalkotás körében érdemes azonban megemlíteni a fogalmi sokszínűséget, amelyek azonban jogalkalmazási nehézségeket okozhatnak. A termék mint fogalom szabályozásra került többek között a termékfelelősségi irányelvekben, a magyar Ptk.-ban,¹³¹ ezeken túlmenően a magyar piacfelügyeleti törvénynek is megvan a maga termék fogalma, sőt a törvény külön szabályozza még a biztonságos termék és a veszélyes termék fogalmát is.¹³² A fogyasztóvédelemről szóló törvénynek ugyancsak megvan a maga termék fogalma.¹³³ A piacfelügyeleti és a fogyasztóvédelmi törvények amiatt tekinthetők relevánsnak, mivel azok az alapvető termékbiztonsági szabályokról és ezzel kapcsolatos gyártói felelősségről rendelkeznek. Ezek a termékfelelősség körében is jelentőséggel bírhatnak. A sok termékfogalom viszont értelmezési aggályokat vethet fel, például a károsult számára. Hasonlóra hívhatjuk fel a figyelmet a gyártó, importőr vagy a forgalmazó fogalma esetében is, mivel a termékfelelősségi irányelv mellett az (EU) 2019/1020 rendelet szintén szabályozza ezeket a fogalmakat.

Álláspontunk szerint jogalkalmazási szempontból nem feltétlenül szerencsés egymással logikailag összefüggő, egymást kiegészítő jogszabályok vonatkozásában az eltérő tartalmú, illetve eltérő megfogalmazású fogalmak alkalmazása. Ezen sem a Javaslat, sem az új termékfelelősségi irányelv nem változtatott, bár egyes esetekben nem saját fogalmat alkot, hanem meglévő uniós normaszövegre hivatkozik, amely üdvözlendő.¹³⁴

2006. január 10-én hozott ítélet [EBHT 2006, I–199. o.] 39. és 47. pont, C-285/08. sz. *Moteurs Leroy Somer kontra Dalkia France és Ace Europe* ügyben 2009. június 4-én hozott ítélet 22. és 23. pont [EBHT 2009, I–4733. o.], valamint a magyar bírói gyakorlat vonatkozásában a Kúria Pfv. III.20.212/2021/6. számú ítélet.

¹³¹ Az új termékfelelősségi irányelv átültetése keretében 2025. szeptember 11-én nyújtották be a Ptk. termékfelelősségi fejezet módosítását.

¹³² A termékek piacfelügyeletéről szóló 2012. évi LXXXVIII. törvény 2. § 1., 30. és 31. pont.

¹³³ A fogyasztóvédelemről szóló 1997. évi CLV. törvény 2. § 32. pont.

¹³⁴ Lásd új termékfelelősségi irányelv 2. cikk (4) bekezdés a) pont, 4. cikk 13., 16. és 17. pontok, 8. cikk (4) bekezdés, valamint Javaslat 2. cikk (3) bekezdés a) pont; 4. cikk 7., 14. és 17 pont; 8. cikk (3) bekezdés.

A Javaslat, illetve az annak alapján elfogadott új termékfelelősségi irányelv vitatathatlan érdeme a régi termékfelelősségi irányelv hatálybalépését követően megváltozott gyártási folyamatokra való reagálás. Az egyes szabályváltozások leginkább a digitális technológia térnyerésének megfelelő szabályozási igényére vezethető vissza, amely az átláthatóság és jogbiztonság szempontjából álláspontunk szerint jelentős fejlemény.

E változások jelentősége különösen a károsulti igényérvényesítésben mutatkozik meg, mivel az őt terhelő bizonyítási kötelezettség értelmében a kár, a termék hibája és a kettő közötti okozati összefüggést neki kell bizonyítania. Minél komplexebb egy gyártási folyamat, annál bonyolultabb szakértői bizonyítás lehet szükséges, amelynek viszont komoly költségvonzata van. Ez viszont jókora akadály lehet a károsulti igényérvényesítésnek, mivel, ha a károsult azt látja, hogy a bekövetkező kára megtérítéséhez szükséges eljárás költségei tetemesek, elképzelhető, hogy bizonyos értékhatárig inkább maga fogja viselni annak költségét. Ez viszont nem áll összhangban az uniós termékfelelősségi szabályozással összefüggő fogyasztói jogok védelmével és a termékbiztonsággal. Az új irányelv ezen a téren – különös figyelemmel a termékhiba vélelmeire – valódi előrelépés lehet.

A bizonyítás költségei a gyártói oldalról nézve is hátrányosak lehetnek, mivel a növekvő peres költségek, illetve a megítélt kártérítés összege a gyártó tevékenységére is hátrányosan hat ki, azonban a gyártó ezeket a nemkívánt hatásokat részben megfelelően tudja kezelni, például megfelelő konstrukciójú termékfelelősségbiztosítással.

Az új irányelv a termék és a gyártó ellenőrzési körének kiterjesztésével lehetővé tette a digitális technológiák integrálását a termékfelelősség rendszerébe. Ez jelentős elmozdulást jelent a klasszikus ipari szemlélettől, amely a terméket alapvetően materiális dologként fogta fel. A fogalom immateriális elemekkel – így különösen szoftverrel – történő bővítése ugyanakkor dogmatikai kérdéseket is felszínre hozott, mivel az immateriális termékek dologi jogi státuszára és annak a polgári jog egészével való koherenciájára az irányelv nem ad érdemi iránymutatást. Így a szabályozás úgy szakít a korábbi felfogással, hogy közben nem kínál rendszerszintű megoldást, ezért csak korlátozott szemléletváltásról beszélhetünk.

Kihívást jelent továbbá az a jogtechnikai megoldás, amely szerint a régi és az új irányelv párhuzamosan alkalmazandó a forgalomba hozatal időpontjától függően. Ez tartósan fennmaradó fogalmi pluralizmust eredményez, amely egyrészt jogalkalmazási bizonytalanságot idéz elő, másrészt növeli a jogszabályi megfelelés költségeit. Mindez az uniós vállalkozások versenyképességét is kedvezőtlenül érintheti.

Az új irányelv magyar implementációja során a fenti problémák sajátos módon jelentek meg. A magyar polgári jog szerint a dolog főszabály szerint birtokba vehető testi tárgy,¹³⁵ ugyanakkor a hatályos és a javasolt új termékfogalom körében továbbra is jelen van az ingó dologra történő hivatkozás.¹³⁶ Ez a materiális kiindulópont nehezen tartható a digitális termékek korában. A hazai jogalkotó a kérdést nem rendszer-

¹³⁵ Ptk. 5:14. § (1) bekezdés.

¹³⁶ Lásd Ptk. 6:551. §, illetve a magánjogi tárgyú törvények módosításáról szóló T/12517. számú irat 18.

színten kezelte, hanem kizárólag a termékfelelősségi fejezet módosítására szorítkozott. Ennek következtében kettős jogi megítélésű termékek jelennek meg a magyar jogban: egyes termékek dolognak minősülnek, mások azonban nem. Ez a divergencia várhatóan értelmezési nehézségeket okoz majd a jogalkalmazásban, különösen a szoftver jogi státuszát illetően.

Tanulmányunk rámutatott, hogy az új termékfelelősségi szabályozás kétségtelenül modernizálta a korábbi rendszert, ugyanakkor más polgári jogi területekkel való összhangja továbbra is hiányos. Álláspontunk szerint *de lege ferenda* indokolt a fogalmak holisztikus harmonizációja, valamint a termékfelelősség és a kapcsolódó jogterületek közötti erősebb koherencia megteremtése.

Összességében megállapíthatjuk, hogy a digitális évtizedre tekintettel elfogadott uniós jogforrások olyan koherens rendszert alkotnak, amelyek a digitális technológiával érintett termékek és szolgáltatások teljes életciklusát lefedik, ideértve a gyártást, forgalmazást és a hibás működésből eredő felelősség kérdéseit.¹³⁷ Az új termékfelelősségi irányelv jelentősége e körben leginkább abban ragadható meg, hogy a termékfogalom bővítésével olyan káreseményekre is kiterjesztette a termékfelelősséget jellemző szigorú szabályokat, amelyek korábban nem tartoztak a termékfelelősség hatálya alá. Ez a változás a fogyasztó szempontjából mindenképpen előnyös, mivel a digitális termékek vonatkozásában is erősebb jogi védelemben részesül.

¹³⁷ Lásd Shu LI – Béatrice SCHÜTTE: „The proposal for a revised Product Liability Directive: The emperor’s new clothes?” *Maastricht Journal of European and Comparative Law* 2023. 574., 585–587. <https://doi.org/10.1177/1023263x231216941>; Miriam C. BUITEN: „Product liability for defective AI” *Journal of European Tort of Law* 2024. 266. <https://doi.org/10.1007/s10657-024-09794-z>.